

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruiibfdergisi>

Terörle mücadele ve askeri operasyonların Türkiye-AB ilişkilerine olası etkileri

Potential impact of the counter terrorism and military operations on Türkiye-EU relations

Serra Namlu Çamlıbel^{a*}, Murat Ercan^b

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye, sernamlu@gmail.com, ORCID: 0009-0000-8618-2156

^b Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye, muratercan@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1315-9200

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 16 Ocak 2024

Kabul: 31 Ocak 2024

Anahtar kelimeler:

AB-Türkiye İlişkileri,

Terör Sorunu,

Sınır Dışı Operasyonlar,

Terörle Mücadele

Makale türü:

Derleme makale

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 16 January 2024

Accepted: 31 January 2024

Keywords:

EU-Türkiye Relations,

Terror Problem,

Cross-border Operations,

Fight against Terrorism

Article type:

Review article

ÖZET

Türk dış politikası için AB ile ilişkiler kuruluşundan bu yana önemli bir yer teşkil etmektedir. Söz konusu ilişkiler karşılıklı bağımlılıklar sebebiyle daima devamlılığını muhafaza etmiş, lakin zaman zaman da Türk dış politikasında en tartışmalı alanlardan biri olmuştur. Özellikle gezi olayları, 15 Temmuz Askeri Darbe girişimi, onu takip eden OHAL süreci ve Türkiye'nin gerçekleştirdiği sınır dışı operasyonları ile gerilen ilişkilerde en önemli belirleyici unsurlardan biri de Türkiye'nin terör ile mücadele kapsamında girişimleridir. Bu çalışmada öncelikli olarak terör hususunun ilişkiler üzerindeki belirleyici rolü tartışılmıştır. Belirleyici ve gerilim unsuru olarak terörün açıklanmasında AB ile ilişkilerin tarihçesine değinilmiş, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) dönemi özelinde derinleştirilmiştir. Akabinde AK Parti döneminde gerçekleşen sınır dışı operasyonların daha iyi anlaşılması için AK Parti'nin dış politikadaki paradigma değişimi ve Ortadoğu politikası ele alınmıştır. Son olarak terör konusuna girilmiştir AB ile ilişkilere etkisi bağlamında açıklmıştır.

ABSTRACT

Relations with the EU have been an important part of Turkish foreign policy since its establishment. It has always maintained its continuity due to interdependencies, but from time to time it has been one of the most controversial areas in Turkish foreign policy. Türkiye's fight against terrorism has been one of the most important determining factors in the strained relations, especially with the Gezi Park protests, the July 15 military coup attempt, the subsequent state of emergency and the cross-border operations carried out by Türkiye. In this study, first of all, the decisive role of terrorism on relations is discussed. The history of relations with the EU has been mentioned in the explanation of terrorism as a determining and tension element, and it has been deepened in the AK Party period. Subsequently, the paradigm shift of the AK Party's foreign policy and its Middle East policy were discussed in order to better understand the cross-border operations that took place during the AK Party period. Finally, the subject of terrorism has been introduced in the context of its impact on relations with the EU.

* Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: sernamlu@gmail.com

Atıf / Citation: Çamlıbel, S. N. ve Ercan, M. (2024). Terörle mücadele ve askeri operasyonların Türkiye-AB ilişkilerine olası etkileri. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(1), 57-66. <http://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1421040>

1. Giriş

Türk dış politikasının en önemli ayaklarından birini şüphesiz AB ile ilişkiler oluşturmaktadır. Türk dış politikasının temel karakteristiklerinden biri olan Batıcılık, AB-Türkiye ilişkilerinin de temel dinamiğini ve motivasyonunu oluşturmaktadır. AB ile ilişkileri AB'nin kuruluş anlaşmalarına kadar dayanan Türkiye-AB ilişkileri dönemsel ve konjektürel olarak ekonomik ve siyasi gerekçelerle aksamaya ve duraksamaya kadar evrilsen bile Türkiye birliğe entegre olma amacından hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Türkiye-AB ilişkileri inişli çıkışlı bir seyirde ilerlese de özellikle jeo-politik konum itibari ile karşılıklı bağımlılıklar ilişkileri daima ayakta tutmuştur. Sadece ikili ilişkilerinden sağladığı özgül ağırlık ile değil politik ve ekonomik birçok noktaya dokunan AB ile ilişkiler bu niteliği ile de Türk Dış Politikası için belirgin bir rol oynamaktadır. Türk dış politikası için elzem konumda olan AB ilişkileri bu ehemmiyeti sebebiyle kimi zaman tartışmalı bir niteliğe de sahip olmuştur. Her daim önemini ve dinamiğini koruyan bu ilişki kimi zaman gerilimlerin de odağı olmaktadır. Özellikle terör ile mücadele daima ikili ilişkileri etkileyen hatta belirleyen unsurlardandır. Bu doğrultuda Ankara Anlaşması ile ekonomik bir ortaklığa girişen AB-Türkiye ilişkileri 80 darbesi ve akabinde gerçekleştirilen askeri operasyonlarla sekteye uğramış, bu sekteye uğrama hali soğuk savaşın bittiği küreselleşmenin ivme kazandığı tarihlere kadar devam etmiştir. Öncelikle 1999 Helsinki zirvesi ile başlayan sonrasında 2005 tam üyelik müzakereleri ile devam eden süreçte yeni bir boyut kazanmış, lakin bu kazanılan yeni boyut dış politikada değişen paradigmanın ve iç hukukta girişilen reform hareketlerinin de yeterli olmayacağı bir sürece evrilmiş, GKRY krizinden, 2016 darbe girişimi ve askeri operasyonların olduğu krizlere kadar artarak devam etmiştir. İlişkilerin hep aynı ikilemde çıkmaza girdiğini söylemek mümkündür. Bu ikilik problematiği, Türkiye'nin ekonomik ve jeo-stratejik açıdan ortaklığa ihtiyaç duyulan bir ülke konumunda olması ama güvenlik ile alakalı endişelerinin benimsenemeyiş iş birliğinin AB ve üye devletlerin menfaatlerinde sınırlı kalması ile ilişkilidir. Bu ikilemin temelinde terör ile mücadele açmazının yer aldığı söylemek yanlış olmayacaktır, zira gerek ekonomik gerekse politik menfaatler söz konusu olduğunda partner haline gelen Türkiye aynı samimiyeti ve iş birliğini terör ile mücadelesinde göremeyecek, bilakis terör ile mücadelesinde sürekli parmak sallayan ve üyelik üzerinden ultimatömler söylemi benimseyen bir AB karşısında bir dizi hayal kırıklığına uğrayacaktır. Örneğin mülteciler krizi ile ilgili bir yılın diplomasi trafiğinde ziyaret edilen Türkiye 2016 darbe girişimi sonrasında demokrasi namına 251 vatandaşı şehit olmuş bir ülke muamelesi görmeyecek ziyaret edilmek bir kenara dursun darbe sonrası gerçekleştireceği mücadele girişimleri ile ilgili derse ve kınamaya tabi tutulacaktır. AB'nin ikircikli ve çifte standart uygulayan tavrı Türkiye siyasalında AB'ye karşı güvensizlik oluşturacak, AB tarafından ise Türkiye'nin özellikle 2016 sonrası daha reel bir politikaya dönen tavrı totaliter olarak algılanacak, bölgesel ortaya koyduğu irade normatif tavrından uzak, ofansif ve kontrol edilemez olarak görülecektir. Bu karşılıklı aleyhte gelişen algısal ilişki sorunlaşması özellikle terör konusu etrafında gelişmektedir.

“Terörle Mücadele ve Askeri Operasyonların Türkiye-AB İlişkilerine Olası Etkileri” başlıklı bu çalışmada, AB-Türkiye ilişkilerinde terör konusu bir etken olarak ele alınmaktan ziyade, belirleyici unsur olarak ele alınacaktır, bir başka ifade ile bu çalışmada, terör konusunun AB-Türkiye ilişkilerine etkisi, AB-Türkiye ilişkilerinde terör konusunun temel ve belirleyici unsur olduğu tezi bağlamında tartışılacaktır. Bu bağlamda ilk olarak AB-Türkiye ilişkilerinin tarihsel arka planına değinilecek, akabinde güncel askeri operasyonların etkisini görmek açısından Adalet ve Kalkınma

Partisi (AK Parti) dönemi özelinde ilişkiler bir kez daha ele alınacaktır. Ayrıca çalışmada AK Parti dönemi dış politikaya ilişkin paradigma değişimi incelenecek ve bu paradigmal değişimin saha alanlarından biri olan ve askeri operasyonların politik saiklerini anlamak açısından AK Parti'nin Ortadoğu politikasına değinilecektir. Akabinde de Türkiye'nin bir iç sorunu olarak terör konusu buna müteakip gerçekleştirdiği sınır dışı operasyonlar analiz edilerek terör konusunun AB ile ilişkilere etkisi tartışılacaktır.

2. 1959-2002 Yılları Arası Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri

Türk dış politikasının temel karakteristiklerinden biri olan Batıcılık/Batılılaşma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren batı ile ilişkilerinde belirleyici motivasyon olmuştur. Böylelikle normların ve medeniyetin yegâne sahiplenicisi olarak görülen Batı ve cumhuriyetin ilanı itibari ile kendine çağdaşlaşmayı misyon edinen Türkiye arasındaki ilişkilerin en önemli ayaklarından biri AB ile ilişkiler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır, zira Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşlaşma sürecindeki dış politikasında en önemli ve belirleyici unsur Avrupa Birliği ve kurumlarına tam katılım olarak görülmektedir.

AB-Türkiye ilişkilerinin evveliyatının resmi olarak, Türkiye'nin, o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na ortaklık başvurusu tarihi olan 1959 yılına dayandığını söylemek mümkündür (Kaya, 2013). Böylelikle AB-Türkiye kurumsal ilişkilerinin 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile başladığını söylemek mümkündür (Yıldız, 2014). İlgili Anlaşmanın temel saiki, madde 2 uyarınca, AET ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiyi güçlendirmektir. Ankara Anlaşması ile Türkiye'nin AET'ye entegrasyonu için hazırlık, geçiş, nihai dönem olmak üzere üç dönem belirlenmiştir. Aslında öngörüldüğü üzere 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol ile hazırlık süreci bitmiş, geçiş süreci başlamıştır. Geçiş süreci ile Gümrük birliği ve tam serbest dolaşım ihtimalleri öngörülmüştür (TC. Dış İşleri Bakanlığı, 2022; Kaya, 2013). Lakin Türkiye'nin kendi içindeki siyasal bütünlük ile alakalı sorunları ve siyasi istikrarsızlığı AB ile ilişkilerini de etkilemiştir. Özellikle 1980 darbesi sonrası ilişkilerin ciddi anlamda kesintiye uğradığını söylemek mümkündür. Sivil iradeye geri dönüş ile özellikle Özal hükümetinin liberal politikaları dış politikada da kendine yer bulmuş, ilişkiler tekrar canlandırılmıştır. Özal hükümeti ile geçmişine nazaran proaktifleşen Türk Dış politikası Avrupa Topluluğu (AT) ile ilişkilere de yeni boyut kazandırmış, lakin hızlı ve alt yapısal hazırlığı yeterli olmayan adımlara da sebebiyet vermiştir, bunun en önemli nişanelerinden biri de Ankara Anlaşması'nın referans ettiği dönemlere uygun olmadan girişilen tam üyelik başvurusudur. Türkiye'deki insan hakları sorunları devam etmekteydi ve Türkiye ekonomisi AT gibi bir yapının içerisine girmeye henüz hazır değildi, diğer bir yandan Yunanistan ile devam eden sorunlar ve AT'ın kendi içindeki entegrasyon sorunları bu başvurunun aleyhte dönütüne sebep olacaktı. Pek tabi Ankara Anlaşması tarafından öngörüldüğü gibi hareket edilmeyen tek gösterge tam üyelik başvurusu ve Türkiye'nin aktif hızlı adımları değildi. AT cephesinden de Ankara Anlaşmasının öngördüğü ekonomik iş birliğine eğilim görülmeyecekti, keza serbest dolaşımı öngören iş birliği ne vatandaşlar bazında ne de ekonomik kerte de uygulanmamıştı. Bilakis AT bu serbest dolaşım engel olma yolunda adımlar atmaktaydı (Ercan, 2021). Böylelikle Türkiye'nin siyasi, ekonomik, hukuki olarak Topluluğa katılmak için uygun ve yeterli olmadığı cevabı ile ilişkiler ortaklık anlaşmasının öngördüğü şekilde geliştirilmesi misyonu ile devam etmiştir. Bu misyon AB-Türkiye ilişkilerinde en önemli mihenk taşlarından biri olan 01.01.1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile neticelenecekti. Genişleme sürecinin en önemli adımlarından biri

olan Lüksemburg zirvesinde Türkiye bu genişlemenin dışında bırakılmasına rağmen, 1999'da gerçekleşen Helsinki zirvesinde Türkiye adaylık statüsünü resmileştirmiş ve bu zirve belirli kriterleri yerine getirmesi koşulu ile ilişkiler adına adaylık sürecinde çok önemli bir adım olarak tarihe geçmiştir (Kaya, 2012).

1999-2002 yılları arası Türkiye-AB ilişkilerinde önemli gelişmeler yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Türkiye, aday ülke statüsüne yükseltilmiş ve ilişkilerin derinleştirilmesi adına çeşitli adımlar atılmıştır. Ancak, bu süreçte ekonomik ve siyasi zorluklarla karşılaşan Türkiye, bazı alanlarda istenen ilerlemeyi kaydetmekte zorlanmıştır. Özellikle siyasi reformlar, insan hakları ve ekonomik kriterlerdeki yetersizlikler sıkça gündeme gelmiştir. Bu dönemde yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin AB üyeliği perspektifi açısından hem zorlu hem de önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir.

3. Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi AB-Türkiye İlişkileri

AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) dönemi, Türkiye-AB ilişkileri çeşitli dinamiklerin etkisi altında geçmiştir. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda reform girişimleri ve politika değişiklikleri dikkat çekmiştir. Bir önceki bölümde de belirtildiği üzere Helsinki zirvesi ile Türkiye tam üyelik statüsü kazanmış, Kopenhag zirvesi ile de AB tarafından Kopenhag kriterlerini yerine getirmesi halinde 2004'te üyelik müzakerelerinin başlatılacağı vaadi alınmıştır. AK Parti dönemi değişen dış politika anlayışı AB ile ilişkilerde de tezahür etmiş, ilişkiler ivme kazanmış, Kopenhag kriterlerini hayata geçirme noktasında bir dizi reform hareketleri başlamıştır. Belirli siyasi, ekonomik sorumluluklar yükleyen Kopenhag kriterleri kapsamında, 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel zirvesine kadar kapsamlı bir reform hareketi ve "Sessiz Devrim" sürecine girilmiştir. AB'nin Türkiye'ye ödev olarak verdiği bir diğer husus ise AB müktesebatına uyum çalışmalarıdır. Bu bağlamda reform çalışmaları olarak karşımıza çıkan bir dizi Anayasa değişiklikleri, uyum yasa paketleri ve reform paketleri 3 Ekim 2005'te başlayan tam üyelik müzakereleri süreci ile taçlanmış ve hız kazanmıştır. Sivilleşme, insan hakları, demokrasi gibi nosyonlara açılım sağlayan bu reformlar ile Türkiye'nin, Avrupa standartlarına bir diğer deyişle, AB müktesebatına uygun bir şekilde yaklaştırıldığını, hukuk devleti namına önemli bir evrilmeye yaşandığını söylemek mümkündür (Özdemir ve Çiftçi, 2015). Lakin işler tam da Türkiye'nin öngördüğü doğrultuda ilerlemeyecek, Türkiye'nin tam üyelik sürecinde gösterdiği itinalı politik girişimlere rağmen ilişkiler vetolar dönemine evrilecektir. Bu evrilme sürecinin, yayınlanan müzakere Çerçeve Belgesinde beyan edilen ikircikli tavır ile başladığını söylemek mümkündür. Zira belgede nihai amacın Türkiye'yi tam üye yapmak olduğu belirlense de bunun garanti olmadığı yönünde olumsuz hava estirilmeye başlanmıştı. Bu evrilmenin bir diğer ayağı ise Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Gümrük Birliğine dahil edilişi ile ilişkilidir. Türkiye adanın tek temsilcisi olarak GKRY'nin görülmesine diplomatik bir tepki göstermiş, Ek Protokolün öngördüğü şekilde Gümrük Birliğine üye olan GKRY ile anlaşmayı imzalamamıştı. Böylelikle Avrupa Komisyonu'nun önerdiği şekilde Avrupa Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi 29 Kasım 2006'da Türkiye'nin Ek Protokol tarafından yüklenen sorumlulukları yerine getirmediği gerekçesini sunarak 8 müzakere faslının GKRY'nin Gümrük Birliğine dahil edilmesiyile ilgili ek protokolün uygulanması koşulu ile askıya almıştır (Ercan, 2021). Benzer gerekçeleri sunarak GKRY 6 faslı bloke etmiştir (Demir, 2014). Bu konuya ilişkin AB komisyon başkanı Barroso (Aras ve Akdoğan, 2017):

"Türkiye, bütün kriterleri yerine getirmek zorundadır. Bu kriterlerden biri de AB üyesi ülkelerin hepsini tanımaktır." ifadesini kullanmıştır.

Böylelikle ilişkilerde ultimatomların ve güvensizliklerin hâkim olduğu bir ilişki dönemine geçilmişti. Bu ilişki döneminin en büyük gerekçesi AB tarafından GKRY üyeliğinin Türkiye tarafından diplomatik kabul edilmeyişi iken Türkiye cephesinde durum farklı algılanmaktaydı, zira Türkiye, mevzu bahsin ek protokolün gerekliliklerini yerine getirmekten kaynaklandığına inanmamakta, Türkiye'nin dış politikada uzun yıllardır hassas noktası Kıbrıs ile Türkiye'nin adaylık süreci için olumsuz bir gerekçe ortaya çıkartılabilmemiş, bir başka deyişle müzakerelerin durması için gerekli sebep türetilenmiş olduğuna dair bir güvensizlik yaşamaktaydı. Bu durum tam olarak böyle olmasa bile Türkiye cephesinde hissedilen, durumun daha dini ve kültürel istemlerle ilişkili olduğuydu. Öyle ki dönemin başbakanı Erdoğan 2004'te birliğin dini öğelerden beslenmediğine, normatif bir çatı altında toplandığına, bu normatif çatı altında birleştirici ve iş birliğine açık tavra dair umudunu şu sözlerle ifade etmişti (Sunar, 2013, s.434):

"Bazı çevreler, 11 Eylül'ü "medeniyetler ve dinler savaşının habercisi olarak göstermeye çalışmaktadır. Türkiye AB'yle bütünleşmesini tamamladığında, tüm dünya Doğu ile Batının, Hristiyanlık ile Müslümanlığın bir arada ahenk içinde var olabileceğini görecektir."

Bu umut dönemin iktidarını birliğe katılma motivasyonu ve ülkede topyekün bir değişim istemi ile bir dizi reforma sürüklemişti, AK Parti için ülkedeki laik reflekse karşılık gördüğü güvencelerden biri de zaten o normatif birlikti, keza o normların karşısına yerleşen güvenlik ihtiyacı ve devletçi laik reflekslerin karşısına konumlandığı bir siyasi propaganda ile iktidara gelmişti. Erdoğan'ın yaşadığı ya da o şekilde yorumladığı hayal kırıklığı çok geçmeden 2005'te cümlelerine şu şekilde yansımıştı (Sunar, 2013, s.435):

"AB bir Hristiyan kulübü değildir, olmamalıdır. Biz AB'yi başından beri bir değerler bütünü olarak gördük. Ancak Türkiye, AB'ye katılmadıkça, AB bir değerler bütünüdür denilemez. Biz, İslam kültürü ile demokrasi kültürünün Türkiye'de örneğini verdik. Batı dünyası ile İslam dünyası arasında Türkiye güzel bir köprü görevini oynayabilir. Bu gerçekleşirse 1,5 milyarlık İslam dünyası ile Avrupa birleştirme imkanını yakalayabiliriz. Bu çok önemli bir fırsattır."

GKRY sorunu ilişkilere damgasını vururken TDP'de bir paradigma değişikliğine gidilen AK Parti Türkiye'si 2007'de AB'den istediği sonucu alamaması ile üyelik sürecindeki hevesini kaybetmiş, dış politikasını çeşitlendirme yoluna gitmişti. Bu çeşitlendirme Osmanlı mirası coğrafyalar ile organik bağı tekrar inşa etmek saiki de taşımaktaydı, bu doğrultuda Kafkasya, balkanlar, Kuzey Afrika, Orta Doğu ile ilişkiler canlandırılmaya başlandı. Böylelikle sağ partilerin Avrupa'da güçlenmesi, GKRY ve Fransa'nın vetoları, Almanya tarafından çözüm olarak sunulan "imtiyazlık ortaklık" önerilerinin Türkiye'de oluşturduğu güvensizlik ile dış politikada AB üyeliğinin eskisi kadar önemsenmemesi gibi bir dizi değişken ilişkilerin daha mesafeli olmasına sebebiyet vermiştir, bu durağanlık Orta Doğuda yaşanan Arap Baharı ve Türkiye'de yaşanan darbe girişimi ile ilişkilere dahil olan bir dizi yeni gündeme, böylelikle de yerini gerilim hattına bırakmıştır.

4. Türk Dış Politikasında Paradigma Değişimi

"Türk Dış Politikasında Paradigma Değişimi" başlıklı bu bölümde Türk dış politikası sınırlı bir ölçüde ele alınacaktır, zira makalenin konusu itibari ile odaklanılan husus AK Parti dönemi Türk dış politikası olacaktır.

Dolayısıyla çalışmada Türkiye'nin genel dış politikasının tarihsel incelemesi amaçlanmamıştır. Çalışmada Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde terör konusunun etkisini daha iyi anlamak için AK Parti döneminde Türkiye'nin dış politikasının kendine özgü dinamikleri ortaya konacaktır. Böylece bu bölümde Türkiye'nin dış politikasının temel özellikleri ve dinamikleri hakkında da analiz yapılması öngörülmektedir. Prensipten olarak bu bölümde AK Parti döneminin dış politikasındaki paradigma değişikliği akabinde terör konusu ve sınır ötesi operasyonlarla bağlantısı hasebiyle Türkiye'nin AK Parti dönemi Ortadoğu politikası ele alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana, Türk dış politikası genel olarak statüko yönelimi ve Batıcılık/Batı bağları ile karakterize edilmiştir. Statüko yönelimi, mevcut sınırları ve dengeleri korumak olarak tanımlanabilir. Batıcılık ise Türk dış politikasının ikinci temel özelliği olarak, herhangi bir coğrafi bölgeye değil batı ekonomisine, bilimine ve medeniyetine vurgu yapmaktadır.

Özal ile başlayan dış politika değişiminin AK Parti iktidarı ile hem iç hem de dış politikada ivme kazandığını ve sürece yeni boyutlar kattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Pek çok uzman, AK Parti'nin 2002'de iktidara gelmesiyle dış politikanın odak noktasının değiştiği konusunda hemfikirlerdir. 2000'li yıllara kadar klasik Türk dış politikası statükocu, tabiri caizse edilgen tek boyutluluk ve Batıcılıkla karakterize edilirken, AK Parti hükümeti proaktif ve çok boyutlu dış politika yönelimini benimsemiştir. Mevcut dış politika yönelimi, özellikle dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından açıklanan stratejik derinlik kavramına dayanmaktadır. Ayrıca stratejik derinlik nosyonu ile Kemalist diplomatik gelenekten ve güvenlik odaklı dış politikadan kopulmuştur. Murinson, Davutoğlu yönetimindeki Türk dış politikasını incelerken ağırlıklı olarak yumuşak güç diplomasisi, komşularla sıfır sorun politikası, merkez devlet, örnek ülke, proaktif dış politika ve neo-Osmanlılık gibi kavramları kullanmaktadır (Murinson, 2012).

Stratejik derinlikte dini, kültürel ve tarihi kimlik ve yumuşak güç vurgulanmaktadır. Bu kavram altında Türkiye, yumuşak güç diplomasisi yoluyla komşularıyla "sıfır sorun politikası" doktrini aracılığıyla bölgesel istikrarı inşa ederek, kendisini Avrupa ile Kuzeydoğu arasında merkezi bir devlet olarak konumlandırmaya çalışmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, bir basın toplantısında Türkiye'nin tarihi ve coğrafi kimliğini bulduğunu, tüm küresel ve bölgesel aktörlerle dengeli bir ilişki kurmak ve tüm bölgesel aktörlerle daha güçlü ekonomik ilişkiler için çaba sarf edildiğini söylemiştir. Türkiye'nin bu çok boyutlu ve proaktif dış politika yönelimini sürdürürken Batı ile iyi ilişkilerini tehlikeye atmadan da kaçınması gerektiğini belirtmiştir.

"Evet, önceliğimiz AB ama bu, Orta Doğu'yu, Balkanlar'ı ve Kafkasya'yı gözden kaçıracığımız anlamına gelmiyor" (Timurtaş, 2012). Diyerek aslında batıya entegre olma üzerinden şekillendirilen dış politikanın artık çeşitliliklere yöneleceğini, Batıya bağımlı kalmayacağını altını çizmektedir. Özetle AK Parti'nin, özellikle Davutoğlu döneminde, 2009-2013 yılları arasındaki dış politika ilkeleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Merkezi Devlet Doktrini
- Yaratıcı güç
- Çok boyutlu
- Proaktif
- Ekonomik liberalizm --> siyasi liberalizm
- Neo-Osmanlılık
- Sivilleşme

Yeni yüzyılda, 2000'li yılların hemen başlarında Türk dış politikasında

değişim yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimi de en iyi açıklayan ilke ise dönemin dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu'nun sıklıkla kullandığı "özgürlük ve güvenlik dengesi" ilkesi olmuştur. Davutoğlu'na göre istikrar sadece güç ile sağlanamazdı. Barış ve istikrar ancak siyasi meşruiyete sahip olan ve özgürlüklere saygı gösteren hükümetlerle sağlanabilirdi (Bal, 2013). Bu düşüncelerle Ahmet Davutoğlu döneminde Türkiye, dış politikasında önemli bir paradigma değişimi yaşadı. "Stratejik Derinlik" adlı kitabıyla tanınan Ahmet Davutoğlu'nun etkisi altında, Türkiye daha aktif ve bölgesel bir dış politikayı hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu dönemde Türkiye, "komşularla sıfır sorun" politikasını benimsendi ancak zaman içerisinde Arap Baharı ve bölgesel istikrarsızlıklar gibi bazı zorluklarla karşılaştı. Bilhassa Arap Baharı süreci ve bölgesel istikrarsızlıklar Türkiye'nin dış politikasını olumsuz etkilemiş ve birtakım sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur.

Son yıllarda, Türkiye'nin dış politikasında Suriye, Libya, Doğu Akdeniz gibi konularda artan gerilimler ve çeşitlenen uluslararası ilişkileri dikkat çekmektedir. Aynı zamanda da Türkiye, geleneksel Batı müttefikleriyle olan ilişkilerini sürdürürken, diğer taraftan Orta Doğu, Afrika ve Asya ile olan ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, Rusya ve Çin gibi güçlerle ilişkileri de önem kazanmış durumda olduğu ifade edilebilmektedir.

5. AK Parti Döneminde Türkiye'nin Orta Doğu Politikası: Yeniden Şekillendirme ve Zorluklar

2002 yılında meydana gelen iktidar değişikliği, Türkiye'nin Orta Doğu politikasında belirgin bir evrimi beraberinde getirmiştir. Bu dönemde, Türkiye yeni bir strateji benimseyerek bölgesel etkileşimlerini artırmaya odaklandı. Bu çalışmanın bu bölümünde, AK Parti döneminde uygulanan ve proaktif dış politikanın önemli bir yönü olan Türkiye'nin Ortadoğu politikası detaylı bir şekilde incelenecektir. Çünkü terörle mücadele ve askeri operasyonların siyasi motivasyonlarını anlamak için, AK Parti'nin Orta Doğu politikasının izlediği yolu bilmek kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye'nin Ortadoğu ile ilişkileri, 2000'li yıllara kadar genellikle "güvenlik ve savunma" gibi yüksek siyaset konularıyla sınırlıydı. Ancak, bu durumda önemli bir değişim, 1990'lı yıllara dayanan ve 2000'li yılların başında daha belirgin hale gelen bir dönemde ortaya çıkmıştır. Türkiye, Körfez Savaşı'nda aktif bir rol oynadığı halde, savaş sonrasında ABD tarafından diplomatik anlamda ciddiye alınmamış ve aynı dönemde AB'de aday statüsünde değerlendirilmeyerek katılım başvurusu reddedilmiştir. Batı ile beklenen iş birliğini bulamayan Türkiye, daha sonra Ortadoğu politikasını yeniden düzenlemek adına Suriye ile imzalanan "Adana Mutabakatı" anlaşmasını başlatmıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik açıklamaları ve tutumları, Türkiye'yi olduğu kadar diğer Orta Doğu ülkelerini de endişelendirmiştir (Ercan, 2017). Bu dönemde Türkiye, bölgedeki sorunlarla baş etmenin, uzak durarak değil, aktif bir rol oynayarak mümkün olabileceğini anlamıştır. Bu bağlamda Türkiye, Ortadoğu'daki sorunlara çözüm getirme ve barışı teşvik etme politikasını benimsemeye başlamıştır. 2000'li yılların başından itibaren Türkiye Ortadoğu'ya yönelmiştir. Demir'e göre Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelmesini tetikleyen sebepleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Demir, 2014).

- Türkiye'nin üyelik sürecinin beklediğinden zayıf ilerlemesi. Türkiye'nin AB'ye olan inancının AB'nin bu konuda çifte standart politikası izlediği yönünde kırılması.
- Amerika'nın Irak'ı işgali ve bunun sonucunda Türkiye ile Amerika arasındaki güven bunalımı.
- ABD'de 2009 ekonomik krizi nedeniyle ekonomik çekiciliğinin

görece kaybı.

- İsrail-Filistin meselesi gibi çözülmemiş yeni ve eski meseleler.

- Tüm bölge halkının İsrail politikasına yönelik eleştirileri ve Türkiye'nin İsrail'e yönelik eleştirel tutumundaki lider tutumu

- Türk dış politikasındaki paradigma değişimi. Bu yeniden düzenlemenin güvenlik odaklı dış politika yerine kültüre ve ekonomiye özgü dış politikayı içermesi. (yumuşak güç, stratejik derinlik).

Bu bağlamda, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve bölgedeki Sovyet etkisinin ortadan kalkması, Türkiye'nin Ortadoğu politikasında temel bir dönemeç olmuştur. Bu süreç, yeni siyasi elitlerin sahneye çıkmasıyla birlikte, bölgede kaçınılmaz değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Recep Tayyip Erdoğan, Beşar Esad, Mahmud Abbas gibi lider figürlerin yükselmesi, bölgesel siyasi yeniden yapılanmanın önemli aktörleri haline gelmelerine sebep olmuştur. Türkiye'nin Ortadoğu politikasındaki evrim, sadece faaliyetlerde değil, aynı zamanda liderlerin kullanmış olduğu söylemlerde de belirgin hale gelmiştir. Özellikle, "iş birliği, entegrasyon, kalkınma, ortaklık" gibi terimlerin öne çıkması, Türkiye'nin bölgedeki stratejik hedeflerinde gözlemlenen yeni bir yaklaşımın yansımasıdır. Bu değişimlerin, bölgedeki Türk siyasetçilerinin açıklamalarına nasıl yansıdığı da önemli bir analiz konusudur. Türkiye'nin bölgedeki önemli bir sorun çözücü oyuncu haline gelmesi, bu değişimlerin etkili bir şekilde iletişimle birleştirilmesi ve bölgesel diplomasiye yönelik net ve yapıcı bir tavır benimsemesiyle mümkün olmuştur. Bu durum ise Türkiye'nin bölgesel dinamiklere aktif bir şekilde müdahil olma ve çözüm odaklı bir liderlik sergileme kapasitesini vurgulamaktadır.

AK Parti hükümeti döneminde proaktif bir politika izleyen Türkiye, Ortadoğu'daki yeni siyasi düzende önemli bir rol kazandı. Ankara, bölgesel istikrarın gelişmesine katkıda bulunmaya başladı ve aynı zamanda Ortadoğu çatışmasında arabuluculuk görevi üstlendi. Türkiye'nin jeopolitik konumu ve kültürel benzerliklerinden kaynaklanan etkisi, Arap dünyasındaki Türk etkisini artırdı. Türkiye, "sıfır sorun politikası" ile ilgili olarak, farklı devletlerle iş birliği seçenekleri aramış ve böylece bölgedeki dış ilişkilerini daha da geliştirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Batı ile İslam dünyası arasındaki arabulucu rolünü destekleyerek İslam İş birliği Teşkilatı'ndaki (İİT) konumunu güçlendirdiği söylenebilir. Türkiye'nin Ortadoğu'daki etkin rolü, özellikle güvenlik ve terör konularında stratejik bir önem arz etmektedir. Türkiye'nin bölgesel politikadaki aktif katılımı, sınırları içinde ve çevresindeki terör tehditleriyle başa çıkma, bölgesel istikrarı güçlendirme ve genel anlamda güvenlik dinamiklerine müdahale etme kapasitesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Orta Doğu'da üstlendiği rol, bölgesel güvenlik zorluklarına karşı etkili bir yanıt verme amacını taşımaktadır.

Arap Baharı Aralık 2010'da Arap bölgesindeki iktidardaki otoriter rejimlere ve toplumsal yapılara karşı bir dizi protesto, ayaklanma ve devrimdir. Bu hareket Tunus'ta bir devrimle başladı. Terimin başlangıçta olumlu çağrışımları vardı: İnsanlar, ilgili ülkelerde insan hakları durumunun iyileşmesini ve demokratikleşmeyi umuyordu. Ancak beklenilenin aksine günümüze kadar devam eden bir çatışma ve kaos dönemi başlatacağı. Arap Baharı, Türkiye'nin dış politikasının neo-Osmanlılık ve komşu ülkelerle sıfır sorun politikası gibi stratejilerle şekillendiği bir dönemde dış politika parametrelerinde değişikliğe neden olmuştur. Özellikle sıfır sorun politikası çerçevesinde komşularıyla barış ve refah içinde olan bölge, savaş alanına dönmüştü. Arap Baharı, küresel ekonomi açısından da son derece önemli gelişmelere sahne oldu. Rejimlerin güç kaybetmesinin sadece bölgesel değil, küresel etkileri de oldu. Arap Baharı tüm bu özellikleriyle uluslararası siyasetin pek çok alanında çok sayıda veri ve analiz üretilmesini gerektirmiştir. Bu noktada nedensellik ve sonuçlar açısından Türk dış politikasının Arap Baharı söylemi oldukça

önemlidir.

Türk hükümeti, Arap ayaklanmaları dalgası karşısında hazırlıksız ve şaşkıncı derecede sakindi. Nitekim Türkiye başlangıçta Tunus ve Mısır'daki siyasi protestoları demokrasi ve barış adına desteklemiş ve bu ülkeleri demokratikleştirmek için siyasi reformların gerekliliğini vurgulamıştır (Duran ve Özdemir, 2011). Örneğin Mısır konusunda Erdoğan, Mısır'da göstericiler ile ordu arasındaki anlaşmazlığın barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini vurgulamış, hatta Mısır'da laik bir devlet kurulmasını umduğunu da beyan etmiştir (Gözen, 2011). Diğer yandan Suriye'de şiddetin patlak vermesi, Ortadoğu'ya yönelik Türk dış politikası için en büyük ikilem ve tehlikeydi. Uzun ortak sınırları nedeniyle, Suriye ayaklanmalarının Arap Baharı'nın Türkiye'nin dış politikası için ana meydan okuması olduğunu ve bu nedenle Suriye'deki her krizin Türk siyasetini etkilediğini söylemek mümkündür. Suriye örneğinde "sıfır sorun" politikasını uygulamak, Türkiye'nin ekonomik bütünleşme ve istikrarlı bir komşuya olan ilgisi nedeniyle o kadar kolay olmayacaktı. Türkiye'nin bir ikilemden daha kurtulması kaçınılmazdı. Türkiye, ekonomik bağlarının kopma olasılığını düşünmek zorundaydı. Bir başka olası bozulma, mülteci dalgasıydı. Ayrıca Türk hükümeti, PKK ve terör konusu açısından da Suriye'deki siyasi istikrarsızlığı bir tehdit olarak görmekteydi. Böylelikle aslında Türkiye'nin 2016 sonrası dış politikasındaki değişimin bir paradigma değişiminden ziyade konjonktürel bir değişim olduğunu söylemek mümkündür, zira Türkiye bölgede aktif olma motivasyonunu kaybetmemiş sadece bu konuda enstrümanlarını koşullara göre yeniden düzenlemiştir. Neo-Osmanlılık ile bölgede tarihsel bağlamda kurduğu organik ilişkiler ile lider ülke, merkez ülke olmayı hedefleyen Türkiye bölgedeki vekalet savaşları ve iç çatışmalarda üstlendiği rol itibarı ile merkez ülke olma saikinden vazgeçmemiştir. Daha reel politik ve ofansif bir dış politikaya yöneldiği iddiaları ise devam eden sivil diplomasi, kültürel ilişkiler ve ekonomik ilişkileri açıklamada yetersiz kalmaktadır, zira Türkiye askeri operasyon yaptığı bölgelerde güvenli bir toplulu inşası için STK'lar ve devletin yardım kuruluşları ile aktif çalışmalarına devam etmektedir. Komşularla sıfır sorun gibi bir politikanın Suriye gibi Irak gibi iç çatışması yüksek ülkelerle gerçekleştirilmesi mümkün değildir, keza komşunun kendisi sıfır sorundan çok uzakta bir iç bunalıma sahiptir.

6. Terör Sorunu ve Türkiye'nin Sınır Dışı Operasyonları

Terör kavramının tanımlanması öncelikli olarak bir kavram karmaşasının çözülmesinde büyük bir öneme sahiptir. Terör ve terörizm terimlerinin anlamlandırılmasında yaşanan karmaşa özellikle gerilla savaşı kavramı ile sıkça karıştırılmasıyla ortaya çıkan bir sorunsalı içermektedir (Kaya, 2023a). Bu nedenle terörizm ve gerilla savaşı arasındaki ayrımın netleştirilmesi Türkiye'nin terör sorunuyla başa çıkma stratejilerini geliştirmek ve uygulamak açısından önemlidir. Mutabık kalınmış genel bir terör tanımının olmayışı, silahlı örgütsel yapıların amaçlarını meşrulaştırmak ve onaylatmak politik güdülenmesi ile başvurduğu terör tanımından kaçınma hususu, terörün devletler tarafından devlet dışı aktörlere atıfta bulunmak için kullandığı bir kavram olmasına yol açmıştır (Beşe, 2002; Kaya, 2023b). PKK terör örgütü gibi yapıda etnik unsurları barındıran politik hedefli örgütlerin hukuksal ve psikolojik avantaj gayesi ile eylemlerini terörizmden ziyade ulusal kurtuluş hareketi olarak tanımlamaya gayret ettikleri herkeşce bilinen bir gerçektir. Diğer yandan teröre alternatif kullandıkları gerilla kimlikleri uluslararası hukukun gerillaya tanıdığı savaşan statüsüne dayanarak yaptıkları terörizme hukuki bir çerçeve kazandırma gayesidir (Akutay ve Ateş, 2013). Pek tabii bu gayretin arkasında hukuki zemin kazanmamış bir terörizme, devletlerin

güvenlik açısından pragmatik önlemler alma serbestisi kazanma isteğinin önüne geçme güdüsü de yatmaktadır, zira terörleşmiş bir örgütlenme gayri insani bir konuma gelmekte, sempatisini ve ulus içi/uluslararası politik, ekonomik aldığı desteğin hukuki ve vicdani meşruiyetini kaybetmektedir. Bu bağlamda terör ve gerilla statüsü arasındaki farkın netleştirilmesi PKK terör örgütünün eylemlerinin terör karakteristiği taşıdığı tezini kanıtlamak için önemlidir. PKK kendini ulusal bir gerilla hareketi olarak tanımlamasına karşın Türkiye Cumhuriyeti için PKK tanımı çok farklıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iç hukukunda düzenlenen 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK)'nın 1. maddesi terörü şu şekilde tanımlamaktadır (Terörle Mücadele Kanunu, 1991):

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden birisiyle, anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Terörün Fransız ihtilaline ve Sovyet devrimine dayanan politik güdülenme doğrultusundaki nitelikleri, siyasi değişim ve mücadele unsurlarını içinde barındıran karakteristiği bu kavram karmaşasının başlıca nedenlerindedir. Bu kavram karmaşasında boğulmadan sentezlenmiş genel bir tanımı refere ederek terörü, meşru veya insani görebileceğimiz silahlı herhangi bir mücadeleden ayıran unsurun hedef kitlesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda Akutay ve Ateş (2013, s.115)'e göre terör:

“Gizli ya da yarı gizli birey, grup ya da devlet aktörleri tarafından, kişisel, kriminal ya da politik sebeplerle, korku ve endişe kaynağı olan tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Suikastlar hariç olmak üzere, bu eylemlerin doğrudan hedefleri, asıl mağdurları değildir... Teröristler, doğrudan mağdur ve hedef kitle arasında tehdit ve şiddet üzerine kurulu bir iletişim süreci oluşturmak isterler... Yıldırma, zorlama ya da propaganda amaçlarından hangisine ulaşmak isteniyorsa; buna uygun olarak hedef kitle terörün, taleplerin veya ilginin odağı haline getirilir.”

Terör tanımı ile Akutay ve Ateş'in terörizmi devlet dışı aktörlerle özdeşleştirmedeği görülmektedir. Özellikle Anglo-Amerikan perspektifinde birçok terörizm tanımı, terör eylemlerini “askeri olmayan gruplarca sivillere ve askeri personele” yönlendirilen eylemler olarak tanımlayarak, terörizmi resmi ve yasal oluşumların dışında tutmaya yönelik bir yaklaşım benimsemiştir. Bu, terörizmin genellikle devletlerle bağlantısı olmayan, sivil ve askeri hedeflere karşı düzenlenen saldırılar olarak algılanmasını vurgulamaktadır.

BM Genel Kurulu'nun 40/61 sayılı kararına göre ise terör, “masum insanların hayatına son veren, temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, kişinin şeref ve haysiyetini ciddi şekilde ihlal eden eylemlerdir.” (Birleşmiş Milletler, 1998). BM Genel Kurulu tarafından teşekkül edilmiş Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun terörizm tanımı ise şu şekildedir: “*Hedef toplumda söz konusu toplumu saldırganların politik amaçlarını karşılamaya zorlamak için korku ve endişe yaratmaya yönelik şiddet kullanma veya kullandırma tehdidinde bulunur*” (Birleşmiş Milletler Antlaşması, 1945). Bu tanıma göre terörizm, sadece şiddet içeren bir eylem olarak değil, aynı zamanda toplumda korku ve endişe yaratma amaçlı bir strateji olarak da ele alınmaktadır. Teröristlerin politik amaçlarına ulaşmak için toplumda kargaşa ve kaos yaratma niyeti, bu tanımda vurgulanmaktadır. Ayrıca, terör eylemlerinin temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, masum insanların yaşamına son veren ve bireyin şerefini ihlal eden bir nitelik taşıdığı

vurgulanarak, terörizmin ahlaki ve hukuki boyutlarına da dikkat çekilmektedir. Diğer yandan bu tanım, terörizmin sadece fiziksel zararlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve hukuki etkileri de içeren karmaşık bir olgu olduğunu ifade etmektedir.

Bu tanımlarda dikkat edilmesi gereken husus, terörizm eylemlerinin hedeflerinin asıl mağdurlar olmayışıdır. Terörü diğer silahlı mücadelelerden ayıran en önemli nitelik terörün korku amaçlı sivilleri hedef almasıdır. PKK ise tarihinde sayısızca sivil yönelik yaptığı silahlı eylemlerle bilinen bir örgüt olarak bu tanıma uymaktadır. PKK'nın ilk eylemi olan 29 Temmuz 1979'da, Bucak Aşireti liderlerinden AP milletvekili Celal Bucak'a Urfa'nın Silvan ilçesine bağlı bir köyde suikast girişimi bile bunu kanıtlar niteliktedir. Terörist başı Öcalan'ın kendi tanımlamasına göre terör “*insanları korkuyla yönetmek amacıyla uygulanan şiddettir*” (Akutay ve Ateş, 2013, s.120). Bu tanım ile PKK'nın gerçekleştirmiş olduğu köy baskınları, sivil katliamlar, canlı bombalar gibi sayısız eylemler bağdaştırıldığında PKK terör örgütünün bir terör örgütü olduğu terörist başı Öcalan'ın yaptığı tanımın da terör niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır [Bu makalenin konusuna temas etmesine karşın aynı derecede önem taşımaması hasebiyle bu makalede PKK'nın eylemlerine ve PKK'nın tarihesine değinilmeyecektir.].

Terör örgütü PKK'nın politik güdülenmelerinin temelinde etnik unsurları kullanması ve dört mevcut ülkenin sınırlarını kapsayan bir devlet tahayyülü ortaya koyması sebebiyle, PKK terör örgütü ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki siyasal, askeri sorun sınır ötesi bir niteliktedir. Suriye-Irak-İran ve Türkiye'nin sınırlarını ortak tehdit eden bu sorun Iraktaki ve akabinde Suriye'deki siyasal bütünlüğün bozulması sebebiyle daha da büyük bir tehdit haline gelmiştir. Son kertede “Failed State” olarak adlandırabileceğimiz Suriye ve Irak terörün yuvası haline gelmiş ve önlem alabilecek, iş birliğine gidilebilecek bir devletin noksanlığı devletleri kendi önlemlerini alma zorunluluğuna itmektedir. Türkiye'nin sınır dışı operasyonları terör yuvasının başlangıcı olarak kabul edebileceğimiz Kuzey İrağa yönelik çeşitli operasyonların gerçekleştiği 1983 yılına kadar dayanmaktadır. Sonrasında da Türkiye 1999 yılına kadar çeşitli aralıklarla ikili anlaşmalardan doğan sıcak takip hakkı ve meşru müdafaa hakkı kapsamında sınır dışı operasyonlara devam etmiştir (Akutay ve Ateş, 2013). Arap Baharına müteakip patlak veren Suriye iç savaşının çıkması ile birlikte Kuzey Irak tehdidine Suriye sınırı da eklenmiştir. Bu bağlamda Türkiye sınır güvenliğini korumak gayesi ile terör örgütü olarak tanıdığı DAESH ve PKK'nın Suriye'deki yapılanması olan PYD, YPG'ye karşı bir dizi sınır dışı operasyon düzenlemiştir. Son olarak Türkiye İdlib'de yaşanan olaylar karşısında Bahar Kalkanı Harekâtı başlatmıştır. Bu askeri operasyonlar ile Türkiye İdlib, Cerablus, El-Bab, Azez, Rasulayn, Tel Abyad gibi şehirler Türk ordusunun müttefiki ÖSO kontrolüne geçirilmiştir. Hala küçük çaplı operasyonlar bölgede devam etmektedir. Bu operasyonlar ışığında Türkiye özellikle Batı menşeli birçok eleştirinin, bazen de mesnetsiz iddiaların muhatabı olmuştur. Böylelikle Türkiye'nin sınır dışı operasyonlarında tuttuğu hukuki zemin ihtiyacı hiç olmadığı kadar artmaktadır. BM'nin kurulduğu konjonktür devlet dışı aktörler ile ilgili yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmayan koşullara sahip olması sebebiyle BM'nin yasal düzenlemesinde refere aktör devlettir. Böylelikle meşru müdafaa tanımı ise silahlı saldırıyı devlet arası düzeyde öngörmektedir. Terörü kapsayan meşru müdafaa tanımı ise Nikaragua Davası kararları ve 11 Eylül olayları sonrasında devlet dışı aktörlerin tehdidi ile ihtiyaç hasıl olması üzerine çıkmıştır. Bu bağlamda silahlı saldırının devlet dışı aktörlerce de kullanabileceği, devletin güvenliğini tehdit eden unsurların yalnızca devlet aktörü ile gerçekleşmeyeceği ortaya çıkmıştır. Böylelikle Türkiye sınır dışı askeri operasyonları için kuvvet kullanmaya ilişkin hukuki zemini üyesi olduğu BM'nin meşru müdafaa

hakkını düzenleyen kararın istisna hali olan 51. Maddesinden almaktadır. Türkiye siyasal ilgili kararın BM güvenlik konseyine bildirim şartını çiğnediğine dair eleştirilere ise meşru müdafaa koşullarının aciliyeti ilkesine dayanarak cevap vermekte, BM güvenlik konseyi tarafından herhangi bir kınama almaması da, hatta bu kınama teklifinin bizzat ABD ve Rusya tarafından veto edilmesi bu prosedürler ile ilgili Türkiye siyasalının tezini doğrulamaktadır (Habertürk, 2019). Daha özel bir yorum yapacak olursak, kendilerinin çok daha yetersiz argümanlar ile sınır dışı operasyonlarının var olduğu bir tariheye sahip olup Türkiye'ye kınama vermeleri, kendi sınır dışı politikalarını etkileyecek bir argümanın varlığına evrilmesini kaçınılmaz kılacaktır, zira ABD ve Rusya belirli politik güdülerle bölgede vekalet savaşlarını yürüten aktörlerdir, hatta ABD'nin bölgedeki DAES tehdidine karşı terör örgütü PYD/YPG ile organik bir bağı bulunduğu herkesçe malum bir gerçektir.

7. Terörle Mücadele ve Askeri Operasyonların Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi

Terörle mücadele ve askeri operasyonlar, Türkiye-AB ilişkilerini karmaşık bir bağlamda etkileyen önemli faktörlerdir. Türkiye, terörle mücadele kapsamında ulusal güvenliğini koruma ve sınırlarını güvence altına alma amacıyla çeşitli askeri operasyonlar düzenlemektedir. Ancak, bu operasyonlar beraberinde AB ile ilişkilerde çeşitli dinamikleri de tetiklemektedir. Türkiye'nin terörle mücadelede attığı adımlar, AB ile vize serbestisi, katılım müzakereleri ve ekonomik işbirliği gibi konularda görüş ayrılıklarına neden olabilmektedir. AB, terörle mücadelede kullanılan yöntemleri ve bu operasyonların insan haklarına etkilerini yakından izlemekte ve eleştirmektedir. Bu durum, Türkiye-AB ilişkilerinde zaman zaman gerilimlere yol açabilmektedir. Özellikle Suriye ve Irak gibi komşu bölgelerdeki terör tehditleri, Türkiye'nin askeri operasyonlarını tetikleyen önemli unsurlardır. Fakat Türkiye'nin Suriye ve Irak'ta gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonlar ve bu bölgelerde sahip olduğu askeri üstleri AB tarafından zaman zaman sert dille eleştirilmektedir.

AB, “İmtiyazlı Ortaklık” statüsü adı altında herhangi hak ve yetki sunulmadan iş birliğinden faydalanılmak istenilen Türkiye nezdinde güvensiz ve ikircikli bir tavır olarak yorumlanırken, AB tarafında ise bölgede güçlenen Erdoğan rejiminin artan devletçi, reel politik yaklaşımları bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. Böylelikle AB ilişkileri belirli bir durağanlık seviyesinde sürerken, Arap baharı ve onun kaçınılmaz sonuçlarından biri olan mülteci krizi Türkiye ve AB'yi ilişkileri tekrar canlandırmak ve mecburi masaya oturmak konusunda teşvik etmiştir, zira mülteci krizi başta Avrupa ve Türkiye olmak üzere küresel bir sorundur ve bu noktada bir iş birliği zaruridir. Avrupa için en büyük sorunun artan düzensiz göç dalgası olması ve bu düzensiz göç dalgasında sınırdan tampon görevini üstlenecek bir Türkiye Avrupa için kaçınılmaz bir iş birliğine işaret etmektedir. Böylelikle Türkiye mülteci krizinde AB nezdinde kilit oyuncu haline gelmiştir. İlişkiler bu kilit rol ışığında tekrar kurulmaya başlanmış, Aralık 2013'te Geri Kabul Anlaşması imzalanmış ve 18 Mart 2016 tarihinde Ortak eylem planı hazırlanmıştır. İlişkileri tekrar canlandırması ve devletlerin dünyanın ortak sorunu ile alakalı iş birliğine girişmesi için bir fırsat olan Geri Kabul Anlaşması doğrultusunda Türkiye, Suriyeli mültecilerin AB'ye kaçak yollar ile girmesini engelleme görevi üstlenecek, AB ise bu iş birliğinde, mültecilerin yaşam koşullarını arttırmak ve Türkiye'nin mülteci sorununu tek başına göğüslemesinin önüne geçilmesi amacı ile 6 milyar Euro değerinde ödeme görevini yerine getirecekti, lakin işler gene Türkiye'nin istediği gibi gitmedi ve AB taahhüt ettiği 6 milyar Euro payından yalnızca 179 milyonunu ödemişti. Avrupa Türkiye'nin çok önemli bir görev üstlendiğini ve Türkiye devleti ile

işbirliğine yanaşmamanın verilen sözlerin tutulmamasının Avrupa'nın zararına olacağına farkındaydı, öyle ki Juncker Kasım 2016'da Türkiye'nin 3 Milyondan fazla mülteciyi misafir ettiğini bu nedenle Avrupa'nın göç konusunda Türkiye'ye ders vermektен vazgeçmesi gerektiğini dile getirmişti (Euronews, 2016), lakin Avrupa Türkiye ile işbirliği yapmak bir yana ilişkileri daha da gerekecek adımlar atmaya devam etmekte veya bu adımları önleyici bir siyasi birlik kur(a)mamaktaydı. Buna en büyük örneklerden biri Geri kabul anlaşması ile gündeme gelen vize serbestisi hususu ve bu hususta AB'nin takındığı tavrıdır, zira vize muafiyeti gibi bir konuda bile terörle mücadele konusu gündeme gelmiştir. Öyle ki Juncker Temmuz 2016'da Türkiye ile AB arasındaki vize muafiyeti gerçekleştirilmesini terörle mücadele kanununun öngördüğü sorumlulukların yerine getirilmesi şartını vurgulamıştır. Türkiye ise vize muafiyeti uygulaması gerçekleştirilmeden geri kabul anlaşmasının uygulanmasının zor olacağı kanaatindedir (Çelik ve Şemşit, 2020). Değınildiğı üzere vize muafiyeti hususu ilişkilerdeki güvensizliğı bir daha ortaya koymuş, Avrupa'nın her mevzuu terörle mücadele konusuna getirmesi ve bu konuda Türkiye devletinin güvenlik ihtiyacını ve menfaatlerini hiçe sayması gerilimli ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Avrupa'nın kendi kanlı tarihine bakmadan sürekli tekrar politik bir mevzu olarak masaya koyduğu Ermeni soykırımı ve Kıbrıs mevzusundaki ısrarcı tavrı, Türkiye nezdinde Avrupa'yı Türkiye devleti menfaati için iş birliğı yapılması gereken bir birlik olmaktan uzak tutmaktadır. Bu süre zarfında bir diğer gerilim hattı olarak Türkiye'de gerçekleşen 15 Temmuz darbe girişimi karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin güncel bir diğer iç-dış sorunu terör yapılanması olarak tanımlanan FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü) paralel yapılanmasıdır. Fethullahçı terör örgütü beraberinde birçok güvenlik sorununu içinde barındıran bir mevzu olması sebebiyle hem Türkiye'nin bir iş sorunu hem de örgütsel yapının birçok ekonomik-politik dış kaynaktan beslenmesi, PKK terör örgütü ile olan kripto bağlantısı ve Türkiye devletinin kendi kaderini tayin etme hakkına uyguladığı dış bağlantılı gaspı sebebiyle dışsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin her terörle mücadele konusunda yaşadığı nihai sonuç olan AB ile ilişkilerin gerilmesi, FETÖ terör örgütü ile mücadele kapsamında uygulanan girişimlerde de kendini göstermiştir. Her ne kadar başlangıçta AB tarafından, sivil iradede, seçilmiş hükümetten ve demokratik kurumlardan yana olduğu beyan edilmişse de de facto yansıması görülmemiştir, zira Türkiye'nin FETÖ ile mücadele kapsamında bütün girişimleri muhtemel olarak darbe girişiminin kınanmasından daha sert bir dil ile kınanmıştır. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek temsilcisi ve Avrupa Komisyonunun Komşular ve Genişlemeden sorumlu komiserinin darbe sonrası gerçekleştirdiği ortak ilk beyanı dahi bunu kanıtlar niteliktedir, zira dünya siyasal tarihinde benzeri görülmemiş bir sivil direniş ve verilmiş 251 şehidin acısının tazeliğı ile Türkiye AB tarafından, darbe girişiminin kısa bir kınanması akabinde, demokrasiye ve anayasal düzene dönüşe ilişkin uyarıların muhatabı olmuştur. Hukuk'un üstünlüğü ile ilgili dersini daha ilk açıklamasında dahi es geçmeyen AB, Türkiye Devleti'nin Suçluların geri verilmesi çağrısında hukuki iş birliğine yanaşmamış, hatta OHAL kapsamındaki yargı süreçlerine politik kereden aleyhte dahil olmuştur. AB'nin demokrasi ile ilgili büyük bir mücadele fakat aynı zamanda travma yaşayan Türkiye ile empatiye yanaşmayıp, sonrasında gerçekleşecek girişimlerle ilgili darbecilere karşı geliştirdiği empati Türkiye nezdinde, AB'nin menfaatleri doğrultusunda geliştirdiği çifte standartlı tavrına karşı bir güvensizliğe daha sebebiyet verecek niteliktedir. OHAL kapsamında gözaltı kararları ve medya kuruluşlarına yapılan müdahalelere karşı kaygısını dile getiren Avrupa'nın, Türkiye'nin 251 vatandaşının şehit olması ile neticelenen darbe girişimi ve beraberinde ortaya çıkan

FETÖ'nün devlet içindeki yapılanmasının oluşturduğu sonuçlar ile ilgili taşıdığı kaygıya ortak olmaması, AB ve Türkiye'nin iş birliği yapma noktasında kaygılarının ortak olmadığı tezini güçlendirmektedir. Benzer şekilde askeriye içindeki tasfiyeler akabinde NATO ve AB'nin muhataplarının kalmadığı noktadaki endişeleri (Ercan, 2021) böylelikle Türkiye devletinden ziyade cuntacı ordu mensuplarını muhatap görmeleri darbe girişimi ve FETÖ yapılanmasının arkasında Batı'nın olduğuna dair tezlerin kamuoyunda ses bulmaya başlamasına sebebiyet vermiştir. Diğer yandan FETÖ terör örgütü ile mücadele kapsamında gerçekleştirilen her türlü girişim AB tarafından destek bulmadığı gibi AB ülkelerinin darbecilere kapısını açması ve sığınmaları kabul etmesi Türkiye nezdinde bir diğer güven kırıklığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki dönemin AB bakanı Ömer Çelik Yunanistan'ın darbeci sığınmacıları kabul etmesini bir ülke için en büyük utanç olarak değerlendirmiştir (TRT Haber, 2018). Demokrasi normunun yegâne sahiplenicisi pozisyonunda olan AB'nin Türkiye demokrasisini ortadan kaldırma suçu istinat edilen sığınmacılara kapısını açması, kendini normların koruyucusu olarak gören AB ve üye ülkeleri için de bir utanç olarak tarihe geçtiğini söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Ayrıca Avrupa medyasının dili ve söylemleri oluşturduğu kamuoyu da gerilimi tımandıran konulardan bir diğeridir. Bu duruma en güzel örneklerden biri Der Spiegel'de yer alan haberlerde üzerinden zaman geçmesine rağmen darbe ile ilgili oluşturulan haber metinlerinde darbenin arkasında kimin olduğunun bilinmediğinin yazılmasıdır ("BND zweifelt", 2016). Böylelikle FETÖ'nün lobi faaliyetlerinin en önemli ayaklarından birinin Avrupa olduğu ve buna halen devam etmesine müsaade edildiği geçeceği gün yüzüne çıkmaktadır.

Türkiye siyasalı tarafından da benzer sert söylemler ile gerilen ilişkiler Türkiye'nin FETÖ'den arındırılan ordunun daha da güçlenmesi ve sınır ötesi operasyonlara girişmesi ile Avrupalı devletlerce kullanılan benzer medya ve siyasi dil, ilişkilerde gerilimin daha da artmasına sebebiyet vermiştir. Avrupalı devletlerce YPG/PYD'ye karşı, DAES ile mücadelesi öne sürülerek ılımlı bir tavır gösterilmesi menfaatler kesiştiğinde terör örgütlerine bile gösterilen ılımlı tavrın meşru ve birçok yapılanmada ortaklıkları bulunan Türkiye devletine gösterilmemesi, Türkiye tarafınca güveninin tekrar tesis edilmesinin önüne geçmektedir. Özellikle NATO yapılanması ile ortak güvenlik birliği içinde buldukları Türkiye'ye karşı terör ile mücadelede iş birliği gösterilmemesi Türkiye'nin AB'ye karşı takındığı tavır sertleştirmekte ilişkileri sorgulamaya sevk etmektedir. İlgili askeri operasyonlara karşı AB ve üye devletlerin tutumu gene eleştirel bir eğilimde olmuştur. Buna örnek olarak Avrupa Parlamentosu'na hitaben yaptığı konuşmada Federica Mogherini, Zeytin Dalı Operasyonu'nu DAES ile girilen mücadeleyi zayıflatan ve de Afrin'de yaşayan sivilleri hedef aldığı iddiası ile kaygılandırıcı bir gelişme olarak değerlendirmiştir (Avrupa Birliği Dış İlişkiler Hizmet Birimi, 2018). AB'nin, Türkiye'nin güvenlik endişeleri ile ilgili ortak kaygı gütmeyeceği ve gütmeyeceği artık aşikâr olmuş bir gerçekliktir, lakin sivillerin hedef alındığına dair mesnetsiz iddiaları, AB'nin politik bir güdülenme ile Türkiye aleyhinde propaganda yaptığına dair endişeleri oluşturmaktadır. Avrupa Parlamentosu da Afrin Operasyonu ile ilgili benzer eleştirileri sunmuştur (Avrupa Parlamentosu, 2018). AB'nin güncel bir gündem olan Osman Kavala mevzusundaki tutumu da benzer bir çizgide seyretmektedir. Böylelikle ilişkilerdeki temel dinamiğin terör ile mücadele ve AB'nin bu mücadele kapsamında gösterdiği aba altından hukuk sopası çevresinde geliştiğini söylemek mümkündür. Her ne kadar mecburi iş birlikleri olsa da AB-Türkiye ilişkisi er ya da geç bir güvenlik tehdidi ve bu tehdidin müdafaası noktasında tıkanmaktadır. Türkiye'nin güvenlik eksenli her türlü yaklaşımı AB nezdinde bir kınama ve üyelik tehdidi ile karşılanmaktadır. İlişkilerde geçici canlanmalar, iniş çıkışlar olsa bile gündem dönüp dolaşır terör ile

mücadele konusuna gelmektedir.

Türkiye, bölgesel terör tehditleri ve örgütlerle mücadele etme çabalarıyla ön planda olan bir ülkedir. Ancak, Türkiye'nin terörle mücadele stratejileri, zaman zaman AB ülkeleri ve kurumlarıyla gerginliklere yol açmaktadır. Türkiye, terörle mücadele stratejisinin merkezine PKK ve FETÖ gibi örgütleri ile mücadeleyi yerleştirmiştir. Bu strateji doğrultusunda Türkiye PYD, YPG ve PKK'nın silahlı saldırılarına ve FETÖ'nün 2016'daki darbe girişimine karşı sert önlemler alınmıştır. Ancak, AB'nin PKK'yı terör örgütü olarak tanıma konusundaki ağırlığı, Türkiye ile AB arasında görüş ayrılıklarına sebep olmaktadır.

Ayrıca Türkiye, Suriye ve Irak'taki terör örgütleriyle mücadele adına askeri operasyonlar düzenlemektedir. Özellikle Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtları, Türkiye'nin terörle mücadele stratejilerini yansıtmaktadır. Ancak, AB, bu operasyonlara dair tutumunu eleştiri ve endişelerle dile getirmekte, sivil kayıplar ve insani sorumluluklar konusunda Türkiye'yi sıkça sert dille eleştirmektedir. Zira AB, Türkiye'nin terörle mücadelesinde insan hakları ve demokratik standartlara uyum konusunda endişelerini dile getirmektedir. Bu doğrultuda tutuklamalar, basın özgürlüğüne müdahale ve sıkıyönetim uygulamaları, hak ve özgürlükler ihlal edildiği iddiası ile AB tarafından eleştirilmektedir. Zaman zaman eleştirilerin dozunu artıran AB, Türkiye'nin AB üyeliği müzakereleri ve vize serbestisi konularında ilerleme kaydetmesi, terörle mücadeledeki politikaların AB normlarına uyumlu olmasına bağlı olduğunu ileri sürerek ilişkilerin gerilmesine ve hatta kopma noktasına gelmesine neden olmaktadır.

Türkiye, AB ile olan ilişkilerinde sadece eleştiri değil, aynı zamanda AB'nin Türkiye'nin terörle mücadelesine daha etkin bir destek sağlamasını beklemektedir. Türkiye'nin temel argümanına göre, Türkiye'nin bölgesel güvenliği arttıkça, AB'nin de bu güvenlikten pay alacağı yöndedir. Zira Türkiye'nin terörle mücadeledeki başarıları, AB'nin genel güvenlik ve istikrarına olumlu bir katkı sağlaması kaçınılmazdır. Bu çerçevede, Türkiye, terörle mücadelesinde AB'nin daha proaktif bir rol üstlenmesini, bilgi ve istihbarat paylaşımında daha etkili olmasını, ortak operasyonlara katkıda bulunmasını beklemektedir. Türkiye'nin tezine göre, bölgesel terörle mücadeledeki başarılar, AB'nin sınırlarını da daha etkili bir biçimde koruyacak ve ortak güvenlik çıkarlarına hizmet edecektir. Ayrıca Türkiye'nin bu beklentisi, AB'nin Türkiye'yi sadece eleştirmek yerine, ortak bir güvenlik çerçevesinde işbirliğine daha fazla odaklanmasını içermektedir. Türkiye, AB ile daha yakın bir iş birliği içinde olduğunda, terörle mücadelede daha etkili bir strateji izleyebilecek ve bölgesel istikrara daha fazla katkı sağlayacaktır.

8. Sonuç

AB ile ilişkiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş doktrinlerinden biri olan Batıcılık sebebiyle yarım asrı aşkın bir tarihe sahip ve bu haliyle elzemliğini muhafaza etmiş bir konumdur. Osmanlı'nın son dönemlerine kadar dayandırılabilen çağdaşlaşma misyonunun temel tezahürlerinden biri olarak görülen AB ile bütünleşme, Türk siyasal tarihinde daima temel gündem olmuştur. Ankara Anlaşması ve Gümrük birliği ile kurumsal statü kazanan AB-Türkiye ilişkileri Helsinki zirvesi, akabinde 2002'de gerçekleşen Kopenhag zirvesi ve tam üyelik müzakerelerinin başlaması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bu kazanılan yeni boyut GKRY'nin adanın tek temsilcisi olarak üye yapılmasını takip eden gerilimlere kadar sürecektir.

Karşılıklı bağımlılıklar sebebiyle asla tamamen yok edilemeyen, lakin daima inişli çıkışlı bir seyirde ilerleyen AB-Türkiye ilişkileri farklı gerekçelerle zaman zaman sorunları bünyesinde barındırmıştır. Bu gerekçelerin başında Türkiye'nin GKRY'ye limanlarını açmak istemediği

dönem gösterilmektedir. Türkiye nezdinde ise bu hadise AB'nin Kıbrıs'ı bir bütün olarak üye kabul etmemesi ve vaadini yerine getirmeyerek Kuzey Kıbrıs üzerindeki izolasyonu kaldırmaması etrafında ele alınmaktadır. Böylelikle AB'nin çifte standart uyguladığı ve güven inşa etmek yerine güvensizlik oluşturduğu Türkiye siyasalınca konuşulmaya başlanmıştır. Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin öngörülen şekilde ilerlememesinin pek tabii tek nedeni Kıbrıs sorunu değildir. Bu noktada Türkiye'nin nüfusunun niceliksel büyüklüğü, entegrasyonda ortaya çıkabilecek yapısal sorunları ve istikrarsız bölgelere olan sınır teması, AB'nin genişleme kapasitesi ve hazmetme kapasitesi, genişleme yorgunluğu gibi bir dizi neden sunulabilmektedir, lakin aslında paravan olarak sunulan dönemsel bir sürü sorunun temelinde Türkiye'nin ulusal kimliğe, ekonomik bağımsızlığa, ulusal egemenliğe ve üniter devlet yapısına olan bağlılığı ve bu bağlılıkları ile AB'nin Türkiye'yi yönetilemez bir ülke olarak değerlendirerek tehdit olarak algılaması yatmaktadır. Bu tehdit algısı ise kendini terör ile mücadele sorunu ile açmaz hale getirmektedir. Bütün çalışmalarda AB-Türkiye ilişkileri, ilişkilerdeki kilometre taşları üzerinden bir tarihsel okumaya özne olmaktadır, lakin asıl üzerinde durulması gereken husus kırılmış taşlarda gizlidir, bir başka deyişle metodolojik olarak tersten bir tarih okuması ile ilişkilerin gerildiği dönemlerin ortak noktası ele alınmalıdır. Bu ele alma bizlere ilişkilerin gerildiği noktalarda güncel gündem paravanların arkasında yatan terörle mücadele hususuna ışık tutacaktır. AK Parti hükümetinin iktidara gelmesi ile, ilk dönemlerinde girişilen reform hareketleri ve ilişkilerde erişilen en yüksek aşamaya rağmen bir sonuç alınamaması bunun en güzel göstergelerinden biridir.

AB müktesebatına uyumda ve Kopenhag kriterlerinde AB tarafınca Türkiye'ye yüklenen ödevlerden biri de terör ile mücadeledir. Hukuki birçok reform paketini hayata geçiren AK Parti teröre daima bir parantez açmıştır. Bu parantezlerden bazıları; Terörle mücadele kapsamında her türlü propaganda değil yalnızca terör yöntemlerini başvurmaya özendirilecek şekilde örgütle ilgili propaganda yapmak eylemini cezai yaptırıma uygun hale getirmiştir. “İdeolojik ya da anarşik eylemler” nedeniyle hüküm giyenleri kapsayan milletvekili seçilme yasağı, sadece “terör eylemlerine” katılanlarla sınırlandırılmıştır (Özdemir, 2015). Böylelikle her ne kadar demokratikleşme ve insan hakları noktasında ciddi adımlar atılmış olsa da teröre daima bir istisna hali konulmaya devam edilmiştir. Diğer yandan AB'nin devam eden süreçte de her ne kadar mülteci krizi ile Türkiye'yle tekrar masaya oturmak zorunda kalsa da Gezi olayları, 15 Temmuz Darbe girişimi ve sonrasında askeri operasyonlara karşı geliştirdiği tutum, kullandığı medya dili ve siyasi dil daima aynı eğilimde olmuştur. İmtiyazlı Ortaklık gibi fikirlerin ortaya atılması ise bu güvensizlik atmosferini Türkiye tarafınca güçlendirmiştir. AB ve üye devletlerin menfaati söz konusu olduğunda masaya oturulup mevzu bahis olan Türkiye'nin menfaati olunca verilen sözlerin tutulmaması, vize muafiyetinde ve geri kabul anlaşmasında olduğu gibi, bu güvensizlik ilişkisini bir ilişki karakteristiği haline getirmektedir. Avrupa'nın bu güvensiz tavrı Türkiye'yi dış politikasında yeni arayışlar içerisine itmiş, dış politikasını çeşitlendiren Türkiye bölgesel bir güç olarak ortaya çıkma yolunda ilerlemektedir. Bu bağlamda önemli bölgesel aktör olan Türkiye AB'nin küresel aktör ve bölgesel güç olma yönündeki gayelerinde önemli bir partner olarak mı görüleceği yoksa AB'nin bölgesel güç olma yolundaki saikleri için, bölgesel güç olma potansiyelindeki Türkiye, bir tehdit olarak mı algılanacağı temel tartışma eksenini oluşturmaktadır. Aslında Türkiye'nin güvenlik talebi gerçekten AB'nin beyan ettiği gibi demokrasi, özgürlük, insan hakları noktasında normatif eksikliklere sebep olduğu için mi AB tarafında endişe yaratmaktadır, yoksa siyasal bütünlüğü sağlam, güçlü bir Türkiye AB'nin menfaatleri ile çelişmekte midir? Bu ikili açmazların cevabını bugünden vermek zor gözükmemektedir, lakin AB'nin DAES ile

mücadele etmesi adı altında PYD/YPG'ye gösterdiği ılımlı tavrın yarısını, ekonomik ortağı, bölgesel partneri ve enerji gibi bir çok alanda jeopolitik mecbur olduğu meşru devlet olan Türkiye'ye göstermemesi bu problematiklere olumlu bir cevap vermeyi zorlaştırmaktadır.

Dış politika vatandaşların menfaatlerinin ülkeler arası gözetildiği alanlardan biridir. Türkiye devletinin pozitif hakkının temeli olan güvenlik menfaatlerini bir dış politika konusu haline getirmesi ise gayet doğal bir süreçtir. İş birliğinin, savaşmaktan daha kalıcı, garanti bir güç oluşturduğu tezi ve deneyimi üzerine kurulan AB yapısının, önemli partnerlerinden biri olan Türkiye ile iş birliğini diğer bütün örgütlerden ve lobilerden daha önemli görmesi bu çıkmaza muhakkak bir açılım yaşatacaktır. Diğer taraftan AB Türkiye üzerindeki ikircikli tavrında bir değişim göstermezse kısa vadede ilişkilerin bu dar boğazdan çıkmasının zor olduğunu söylemek mümkündür. Bu ikircikli tavra örnek olarak mülteci krizinde sorumluluğu Türkiye'ye verip Türkiye'nin bu mülteci krizi ile daha kökten bir mücadele alanı olarak bölgenin güvenliğini sağlaması, bölgenin yeniden inşa edilip mültecilerin topraklarına geri gönderilmesi ile ilgili yapılan her türlü girişimi kınaması verilebilir. Diğer yandan ilişkilerin tam kopma noktasına gelmesi de söz konusu değildir, zira Türkiye hem küresel hem bölgesel olarak AB'ye, AB de aynı şekilde hem bölgesel hem de küresel olarak Türkiye'ye muhtaçtır, lakin bir önceki bölümde de belirtildiği üzere AB; Türkiye'yi çıkarlarından bağımsız iş birliği içinde bulunabileceği, yönetmekten ziyade, sadece ekonomik değil, siyasal olarak da faydalanabileceği bir partner olarak görmediği ve bu doğrultuda Türkiye'nin güvenlik endişelerini anlayıp benimsemediği müddetçe, Türkiye ise AB'nin görmek istediği ılımlı iradeyi göstermediği, Avrupalı kimliğine entegre hareket etmediği müddetçe ilişkiler kısa vadede, terör geriliminin üstünde bir retorik ile iyileşecek gibi gözükmemektedir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Veri, Murat Ercan ve Serra Namlu Çamlıbel tarafından toplanmıştır. Analiz, Murat Ercan tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, Murat Ercan ve Serra Namlu Çamlıbel tarafından yapılmıştır. Sonuç ve tartışma bölümü yazarlar tarafından ortak olarak yazılmıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Akutay, S. S. ve Ateş, D. (2013). Türkiye'nin sınır ötesi operasyonlarının hukuki çerçevesi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3, 109-146.
- Aras, İ. ve Akdoğan, M. (2017). Avrupa Komisyonu başkanlarının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileriyle ilgili söylemleri: Barroso ve Juncker dönemleri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 15(3), 194-219.
- Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi. (2016). https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/7283/statement-high-representativevice-presidentfederica-mogherini-andcom-missioner-johannes-hahn_en (Erişim Tarihi: 09.12.2022).
- Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi. (2017). https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/29890/statement-federica-mogherini-and-johan-nes-hahn-year-after-coupattempt-turkey_en (Erişim Tarihi: 09.12.2022).
- Avrupa Dış İlişkiler Hizmet Birimi. (2018). <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/39509/speech-high-representativevice-president-federica-mogherini-european-parliament>

- plenary_en (Erişim Tarihi: 20.12.2022).
- Avrupa Parlamentosu. (2017). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-20170306+0+DOC+PDF+V0//EN> (Erişim Tarihi: 20.12.2022).
- Avrupa Parlamentosu. (2018). <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=%2F%2FEP%2F%2FTEXT%2BMOTION%2BP8-RC-2018-0082%2B0%2BDOC%2BXML%2BV0%2F%2FEN&language=EN> (Erişim Tarihi: 20.12.2022).
- Bal, A. (2013). *Türkiye dış politikası: ilkeler, aktörler, uygulamalar*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Beşe, E. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve insan hakları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- BND zweifelt an Güdens Verantwortung für Putschversuch. (2017). *Der Spiegel*. <https://www.spiegel.de/politik/ausland/tuerkei-putschversuch-laut-bnd-chef-wohl-nur-vorwand-fuer-radikalen-kurs-erdogans-a-1139271.html>
- Birleşmiş Milletler Antlaşması (1945). <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/6535501-Birlesmis-Milletler-Antlasmasi.pdf>
- Çelik, D. Ş. ve Şemşit, S. (2020). Türkiye – Avrupa Birliği geri kabul anlaşmasının uygulanmasında Suriyelerin etkisi ve rolü. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (TBMM 100. Yıl Özel Sayısı), 66-84.
- Demir, İ. (2014). *Türkiye'nin dış politikası: yeni eğilimleri, yeni yönelimleri, yeni yaklaşımları*. İstanbul: Dora.
- Duran, H. ve Özdemir, Ç. (2011). Türk Dış Politikasına yansımalarıyla Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*. 7(2), 181-198.
- Ercan, M. (2021). *Batılı ülkelerin dış politikalarında Türk ve İslam karşıtlığının yansımaları*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Ercan, M. (2017). Avrupa Birliği'nde yükselen sağ ve ırkçı politikalar: 21. yüzyıl barış projesinin sonunu mu getiriyor? *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 42-58.
- Gözen, R. (2011). Türkiye ve Arap Baharı: değişimi açıklamak ve anlamak. *Adam Akademi*. 2, 1-25.
- Habertürk. (2019). *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Türkiye'yi kinama oylamasına veto*. <https://www.haberturk.com/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-nde-turkiyeyi-kinama-oylamasına-veto-2529865> (Erişim Tarihi: 20.12.2022)
- Kaya, B. (2013). *Türkiye-AB müzakere süreci*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kaya, B. (2023). *21. yüzyıl dünyasında küresel terörizm sorunsalı: terörizmin uluslararası bir sorun haline dönüşmesi*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Kaya, B. (2023). *İnsanlığa karşı suçlarda terör ve terörizm sorunsalı*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Kaya, B. (2012). *3 Ekim 2005 müzakere süreci*. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Murinson, A. (2012). Turkish foreign policy in the twenty-first century. Von The Begin-Sadat Center For Strategic Studies. <https://besacenter.org/mideast-security-and-policystudies/turkish-foreign-policy-in-the-twenty-first-century-3-2>
- Özdemir, H. ve Çiflikçi, A. (2015). Avrupa Birliği (AB)'ne üyelik sürecinde Türkiye'de hukuk devletinin dönüşümü: Helsinki Zirvesi'nden günümüze iç hukukta yapılan düzenlemeler üzerine. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 123-144.
- Sunar, B. (2013). Adalet ve Kalkınma Partisi'nin dış politika söyleminde temalar: Türkiye bülteni üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 18(3), 431-454.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı. (2022). https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html (Erişim Tarihi: 12.10.2023).
- Terörle Mücadele Kanunu. (1991). *Resmî Gazete* (Sayı: 20843) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Timurtaş, O. (2012). *Türk Dış Politikası öne çıkanlar*. Ankara: Ak Parti Gençlik Kolları Dış Politikası Dış İşleri Başkanlığı.
- TRT Haber. (2018). *AB Bakanı ve Başmüzakereci Çelik: "Bir ülke için olabilecek en utanç verici karar"*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/ab-bakani-ve-basmuzakereci-celik-bir-ulke-icin-olabilecek-en-utanc-verici-karar-366811.html> (Erişim Tarihi: 08.12.2022).
- Yıldız, A. (2014). Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri, D. D. Demir (Ed.), *Türkiye'nin Dış Politikası*, Bursa: Dora.